

Docenthandleiding – Lesbrief 1: Mythe en werkelijkheid rond de Bokkenrijders

Informatie

Tijdvak: Tijd van pruiken en revoluties

Onderwerpen: bijgeloof, armoede, banditisme, rechtspraak, mythevorming

Lesduur: 1 lesuur (optioneel verlengbaar)

Variaties & tips

- Welke mythen kennen leerlingen nog meer? Laat de leerlingen een eigen mythe (regionaal) opzoeken en vergelijken met die van de Bokkenrijders. Waar komt de mythe vandaan? Wat zijn historisch verklaarbare elementen?
- Koppel aan boeken, films, Eftelingattractie of Suske en Wiske.
 - o <https://www.youtube.com/watch?v=l0Fl12lQCMM> > Luisterspookje Efteling

Leerdoelen

Na afloop van de les kunnen leerlingen:

1. Uitleggen waarom de Bokkenrijders bekend zijn geworden.
2. Onderscheiden wat mythe en wat historisch verklaarbaar is.
3. Oorzaken en gevolgen van het Bokkenrijdersfenomeen benoemen.
4. Verklaaren waarom angst en rechtspraak een grote rol speelden.

Achtergrondinformatie

De Bokkenrijders waren geen grote, goed georganiseerde misdaadbende, maar maakten deel uit van het bredere verschijnsel van banditisme op het achttiende-eeuwse platteland. Armoede, misoogsten en hongersnoden dwongen mensen soms tot kleine diefstallen om te overleven. Dit kwam niet alleen in het Maasland voor, maar ook in omliggende gebieden in het huidige België en Duitsland.

De naam “Bokkenrijders” ontstond uit angst en bijgeloof. In sommige nachten vonden op verschillende plaatsen inbraken plaats. Omdat mensen zich moeilijk konden voorstellen dat meerdere groepen tegelijk actief waren, geloofden zij dat de daders zich bovennatuurlijk snel verplaatsten. De bok, die in het christelijke denken vaak met de duivel werd geassocieerd, speelde hierin een belangrijke symbolische rol. Zo ontstond het beeld van vliegende bokken en duivelse bendes.

De Bokkenrijders zijn vooral bekend geworden door de massale vervolgingen en terechtstellingen, vooral rond 1740 en 1773. Dit waren jaren van grote armoede en onrust. Overheden vreesden opstanden en grepen hard in. De rechtspraak werkte op basis van bekentenissen, die vaak onder marteling werden afgedwongen. Daardoor werden ook veel onschuldige mensen veroordeeld. De openbare executies maakten diepe indruk en zorgden voor blijvende mythevorming.

Opdracht 1 – Mythe of werkelijkheid?

Instructie voor de docent:

- Laat leerlingen eerst individueel werken.
- Bespreek daarna klassikaal enkele uitspraken.
- Benadruk dat “historisch verklaarbaar” niet betekent “waar”, maar “begrijpelijk vanuit de tijd”.

“De Bokkenrijders vlogen op bokken door de lucht.”

Modelantwoord:

Categorie: Mythe.

Uitleg: Mensen geloofden dit door bijgeloof en angst; het is nooit echt gebeurd.

Op één nacht vonden soms meerdere inbraken plaats.”

Modelantwoord:

Categorie: Historisch verklaarbaar.

Uitleg: Waarschijnlijk pleegden meerdere kleine bendes tegelijk inbraken.

“De bok was een symbool van de duivel.”

Modelantwoord:

Categorie: Historisch verklaarbaar.

Uitleg: In de 18e eeuw werd de bok vaak met het kwaad geassocieerd.

“De buit van de inbraken was meestal klein.”

Modelantwoord:

Categorie: Historisch feit.

Uitleg: Veel diefstallen waren klein en bedoeld om te overleven.

“Veel verdachten bekenden onder marteling.”

Modelantwoord:

Categorie: Historisch feit.

Uitleg: Bekentenis was noodzakelijk voor veroordeling; marteling dwong mensen tot bekennen.

“De Bokkenrijders wilden een grote revolutie beginnen.”

Modelantwoord:

Categorie: Mythe.

Uitleg: Er is geen bewijs voor een georganiseerde opstand.

Opdracht 2 – Oorzaken en gevolgen

Instructie voor de docent:

- Laat leerlingen oorzaken en gevolgen letterlijk uit het venster halen.
- Corrigeer te moderne interpretaties (“terroristen”, “maffia”).

Leerlingvraag:

Noem drie oorzaken. Voorbeelden van goede antwoorden kunnen zijn:

- Armoede en hongersnood
- Zwakke en harde rechtspraak
- Bijgeloof en angst
- Rondtrekkende zwervers en werkloosheid

Leerlingvraag

Noem drie gevolgen. Voorbeelden van goede antwoorden kunnen zijn:

- Massale vervolgingen en executies
- Angst onder de bevolking
- Mythevorming rond de Bokkenrijders
- Versterking van gezag door afschrikking

Eindvraag

Waarom zijn de Bokkenrijders vooral beroemd geworden door de rechtszaken en terechtstellingen, en niet door de diefstallen zelf?

Omdat de diefstallen klein waren, maar de processen en executies uitzonderlijk hard en zichtbaar waren. De angst en publieke terechtstellingen maakten diepe indruk.

Valkuilen

- Leerlingen denken dat Bokkenrijders één grote bende waren.
- Leerlingen verwarren mythe met historische realiteit. Benadruk dat mythes konden ontstaan in een poging het onverklaarbare te verklaren.